



Enâneh láá mii párnááh - Sämmilij päikkikuávlú luándust jottee etiket

Sämmiliih láá Euroop Union kuávlú áinoo algâaalmug.

Sämmiláid já sii ärbivuáválíj iäláttâsâi háárjutmân eellimiähtu lii lamaš ain luándu kilelis kevttim. Luándu já eennâm láá lamaš sämmilij eletteijeeh. Kuálásteijeeh já miäcásteijeeh iä ärbivuáválávt lah kiävtám tagarijd vuovijd já pivdoaaigijd, moh tovâtteh stuorrâ nubástusâid kyeli- teikkâ pivdoelleenäalist. Eennâmkevttimân lohtâseijee iäláttâsah hámmejehe materiaallii vuáđu sämmilij kulttuurân já identiteetân já paijeentuálih sämmilij päikkikuávlú eellimvuáimálâšvuodâ, sâmi kielâid, ärbivuáválâš tiäđu já luándukoskâvuodâ, sâmi kulttuur siärvuslâšvuodâ já sâmityeje.

Sämmiliih láá Euroop Union kuávlú áinoo algâaalmug. Sämmilij algâaalmug-sajattâh lii nanodum Suomâ vuáđu laavâst. Sämmilii ibárdâsâst iä iärut ulmuu, luándu já kielâ nubbe nubbeest. Sämmilij ärbivuáválâš aassâmkuávlú Suomâst, Taažâst, Ruotâst já Ruošâst kočoduvvoo Säämmin.

Sâmi kielah láá ohtsis love, main oovce sárnuh ain-uv Suomâ, Ruotâ, Taažâ já Ruošâ kuávluin. Suomâst tain sárnojeheh kulmâ: aanaarsâmi kielâ, nuorttâsâmi kielâ já tavesâmi kielâ.

Sämmilij ärbivuáváliih iäláttâsah láá puásuituálu, kyelipivdo, miäcástem, luándust finnimnáál amnâsij nuurrâm, säमितeji já uceslágán eennâmtuálu sehe tai tááláá áigásii hárvuttem häämih. Ärbivuáváliih iäláttâsah láá sämikulttuur vuáđu.

Suomâst lii laavâst miäruštállum sämmilij päikkikuávlun, moos kuleh lánuduv, Aanaar já Ucjuvvâ kiellah sehe Suáđigil kiellâst Laapi palgâs kuávlun. Meccihaldáttâs haaldâšmist leijee luánduriggoduvâi tipšom, kevttim já suojâlem sovâttuvvojeh oohtân sämmilij päikkikuávlust nuuvt, ete sämmilij kulttuur hárvuttem máhđulâšvuodah torvejuvvojeh.

Tun lah lieggâsávt pyereest puáttám sämmilij päikkikuávlun. Mij halijdep muštáliđ tunjin, maht tun puávtáh luándust jodedijn vâldiđ huámášumán sämmiláid tehálijd.



Kunnijât sämmilii kulttuurpirrâs

Sämmilâš kulttuurpiirâs šadda tast mon uáiná já uáinimettumist

- Uáinusist lii huksimärbi, toovlášpasáttâsah já sämi-iäláttâsâi šoddâdem ärbivvyehtienâduvah.
- Ärbitiädu addel enâdâhân merhâšume já sirdâšuvâ suhâpuolvâst nuubán muštâlusâin, päikkinoomâin já ärbivuávâlâžžân sämimusikkîn: juáigusin, livđen já leu'ddin.
- Sämmilij muusik lii juáigus ađai luohti, livđe já leu'dd. Táválávt juáiguseh láá tavesämmilij ärbivvyehti, livđe aanaarsämmilij já leu'dd nuorttäsämmilij muusikärbivvyehti (suomâkielân, oktavuohta.com).

Kunnijât Säämi kulttuurpirrâs

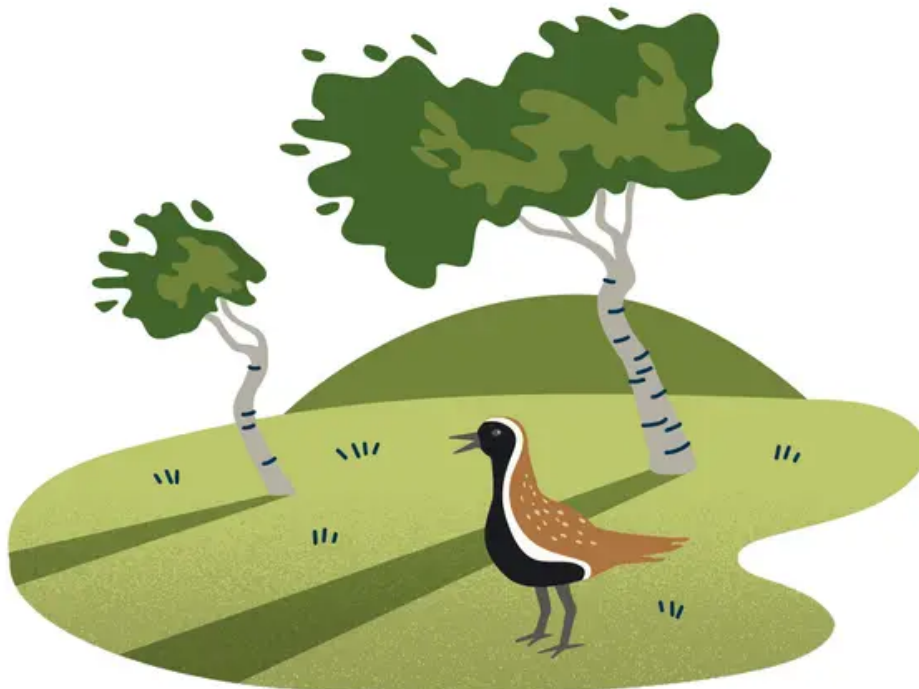
- Vääldi huámášumán pase paaihijđ já čuávu puorijđ lattimtaavijđ.

- Ovdâmerkkân Aanaar Äijihsuollui ađai Äijihân puáhtá uápásmuđ laddiihánnaá jáävri alne já kunnijâttiđ návť pase pääihi.
- Ele vahâgit kulttuurpirrâs já tobbeen orroo kulttuurärbičuosâttuvâid – uázžu keččâđ mutâ ij kuoskâđ.
- Ele toolâ kulttuurpirrâs viereskirjen čälimáin seinijd, enâmân teikkâ hammiimáin keeđgijn saaniđ teikkâ leejijd.
- Tipte keeđgijd, huksiittâsâid já puáris jotteemmiärkkumijd leđe sajestis.

Väälđi huámášumán päikkiráávhu já páihálij ulmui eromâšvuoigâdvuođâid

- Päikkiráávhu kuáská pááikán, šiljon já šiljo poccui kardijd. Päikkiráávhu suojâl meid puásui- já kyelipivdotuve, luámutuve, priivaat oomâstmist orroo láávu já kuáđi šiljokuávluidiskuin, moi priivaatvuođâ kalga kunnijâttiđ.
- Páihálijn ulmuin pyehtih leđe eromâšvuoigâdvuođah, moh pyehtih spiekâstiđ tuu jieijâd vuoigâdvuođâin. Páihálijn ulmuin lii távjá pyeri agâstállum suijâ vijđâsub vuoigâdvuođâid, moh kyeskih ei. meccijotolâhân, kyelipiivdon já miäcâstmân.
- Ko kuvviih almolii pääihist, te čuávu puorijd taavijd. Koiđad love, jis tun halijdah kuvviđ ulmuu.

Ele rievđâd enâduv jieijâd tooimâin teikkâ kyeđe meerhâid jieijâd kolliimist!



Varjâl rašes arktisii luándu

Pivde já čuági luándust pivdo-, kuálástem- já myerjisalâsijd sehe eres luándust finnimnáál aášijd tuše tom maid tun tarbâšah

- Čuávu kuálástem- já miäcástemlaavâ, toid lohtâseijee ravvuid, salâstiätumeerijd sehe puorijd taavijd(eraluvat.fi).
- Kunnijât páihálijd ärbivuovijd já pivdokulttuur sehe saallâs (eraluvat.fi).
- Čuávu kuáláástmân lohtâseijee desinfistemravvuid luosâparasiit levânem estim tiet (suomâkielân).
(ruokavirasto.fi).

Jođe valmâš págáid já kiäinuid

- Pisomáin págáin tun viältáh ellei taarbâšmettum hettim já toovah máhđulâžžân elleid tuárvi storrâ patâremkooskâ já pessimráávhu.
- Ele tuolmâ šaddoid.
- Ele räähiti uđđâ págáid já rievđâd Säämi kulttuurenâduv.
- Čuávu meccijotolâhluuvij iävtuid já piso kiäinui alne (suomâkielân, eraluvat.fi).

Tuállup tave čaasijd kirkesin

- Suojâl arktâlâš meccikuávlučácáduvâid liijkás storrâ hemâdâsâin karvemáin vuojâdem ucce tuodârjaavrijn.
- Käldeeh láá luándust jotteid tehálâš čäciväldimpäähih.
- Ele tiskáá teikkâ posâdât njuolgist čácáduvvâst teikkâ tom alda, njommâsit čääci tiskám maŋa enâmân tuárvi kuhás čácáduvvâst.
- Jis hiivsig ij lah kevttimnáál, toovâ tuu hiivsigaašijd tuárvi kukken čácáduvvâst já luávdi taid pasâttâsâid. Ele kyeđe hiivsigpäävir piegâ mieldi pic luávdi taid.

Tulâstállâm

- Keevti mätktivuoššâm já čujottum tulâstállâmsoojijd. Muorâttes tuodârkuávluin kalga leđe tullâcokkiittempiergâseh mieldi.
- Ele kiško peesi teikkâ puáđhu riisijd ellee muorâin.

Uápásmuu ovdâkietân kolliistállâm- já vandârdemčuosâttuvváid já nuávdit kuávlu ravvuid, njuolgâdusâid já puorijd taavijd.



Toolâ jielâhâd kiddâ – Tij lepped jielâhijnâd kyessin iärrásij pääihist

Pennuu kalga iänäázin toollâđ kiddâ puoh eres soojijn eereeb jieijâs šiljoost já penuvkaardijn. Luándusuojâlemkuávluin jielâheh ferttejuh leđe ain kiddâ. Tuše puásui- já pivdopennuuh sehe virgepargoin pennuuh uázžuh leđe pargostis läbžittáá.

Ane huolâ, ete pennud ij luovâsm

- Luovâs pennuuh pyehtih tovâttiđ vaahâg elleid já hettiđ ovdâmerkkân pessim kovnjiimáin eeni, koskâldutmáin läällim teikkâ čiivgâi huolâtem.
- Ane huolâ, ete tuu pivdopeenuv ij suorgâttâl poccuid teikkâ peesâ puásuiaaiđij siisâ ijge toovvât hemâdâs eres elleidgin.
- Iäigád lii ain sajanmáksukenigâs jielâh tovâtem vahâgijn. Ovdâmerkkân poccuid šoddâm vahâgeh pyehtih leđe huámášittee stuárráh. Pyeremus vyehi vahâgij estim várás lii nuávdittiđ pennui kiddâtolâmân kyeskee lahâasâtem (suomâkielân, paliskunnat.fi).
- Pivdopennuu škovliimân tun tarbâšah eennâmiäigád love.

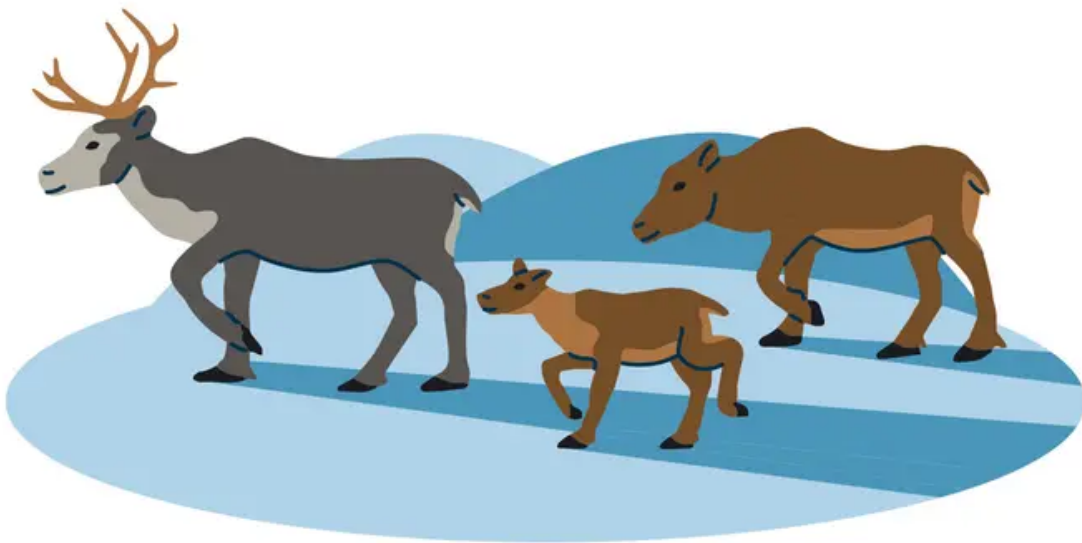
Ele aldan poccuid pennuin

- Puásui ana pennuu piätuellen já pala tast. Peenuv puáhtá vaibâdiđ poccuu já joba kodded poccuu.
- Luovâs peenuv puáhtá piedgiđ iälu teikkâ vyejettiđ tom puástu kuáttumenâmáid já toovvât puásuipargeid paijeelmiärálii pargo já koloid.
- Peenuv puáhtá suorgâttiđ kyeddee niŋálâs poccuu toovvâtmáin tom ete puásui riáštoo já vyehi jáámá, veikkâ peenuv ličij tuše movtâškâm poccuin.

Ane huolâ meid pennud pyereestvajemist

- Luovâs peessâm peenuv puáhtá lappuđ vieres pirrâsist, koččâđ jienjáid teikkâ mudoi vahaduđ.
- Uđđâ pirrâsist sijvuus-uv peenuv puáhtá toimâđ eresnáál ko táválávt já toovvât stuorrâ päarti.

Uápásmuu Oorniglaavâ (suomâkielân, finlex.fi)([Järjestyslain finlex.fi](https://finlex.fi/jarjestyslain)), Miäcástemlaavâ (suomâkielân, finlex.fi [Metsästyslain \(finlex.fi\)](https://finlex.fi/metsastyslain)) já Puásuituálulaavâ (suomâkielân, finlex.fi) [Poronhoitolain \(finlex.fi\)](https://finlex.fi/poronhoitolain) (suomâkielân, finlex.fi) asättâssáid.



Vääldi huámášumán poccuid já puásuituálu – Luándu lii poccui já puásuipargee päikki

Puásui lii sämikulttuur ohtâ vuáđu já puásuipargoin láá kuhes ärbivyevih já ain stuorrâ siärvuslâš já kulttuurlâš merhâšume

- Tun puávtáh uáiniđ poccuid aassâmsoojij alda, meecijn já tuoddârijn.
- Tun puávtáh uáiniđ puásuiulmuid pargoin sii palgâs kuávlust

Addel poccuid kuáttumráávhu. Ele paldattâl poccuid.

- Ele moonâ alda poccuid, pic tipte taid leđe ráávhust.
- Alda viggee olmooš puáhtá tovâttiđ poccui streesi, mii eromâšávt korrâ tälvišoonjâin já kiđđuv puáhtá leđe kyeddee niñálâs poccuid varalâš.
- Poccuid ij uážu ruotâttiđ.

- Jođe puásuiääiđi čoodâ verájáá peht já kiddii verájáá tuu maŋa, jis tot lâi kiddâ. Jis verájâš ij lah kuáhtulii määđhi keččin, moonâ ääiđi vyelni nube piälán. Jis tun čuávdáh puásuiääiđi paadijd, čoonâ taid pyereest maasâd siämmáá sajan. Ele kuárnu ääiđi paijeel, amas äiđi cuovkkâniđ teikkâ tedduđ vuálus.

Addel puásuipargeid pargoráávhu

- Jis tun šoodah puásuipargei jođettem iälu kooskân, piso ton saajeest kost lah, tassaaš ko iälu lii moonnâm lappâd.
- Jis tun uáináh iälu aldanmin mon puásuipargeeh láá joođeetmin, ele ooroost, pic juáđhi määđhi meddâlkulij iälust já ton moonnâmsundeest.
- Pygályssáid teikkâ vuosijmiärkkumáid ij koolgâ moonnâđ lovettáá. Viäruulmui moonnâm pygálys- já vuosijmiärkkumáid puáhtá tovâttiđ varâtiilijđ poccuid, puásuipargeid já viäruulmuid.

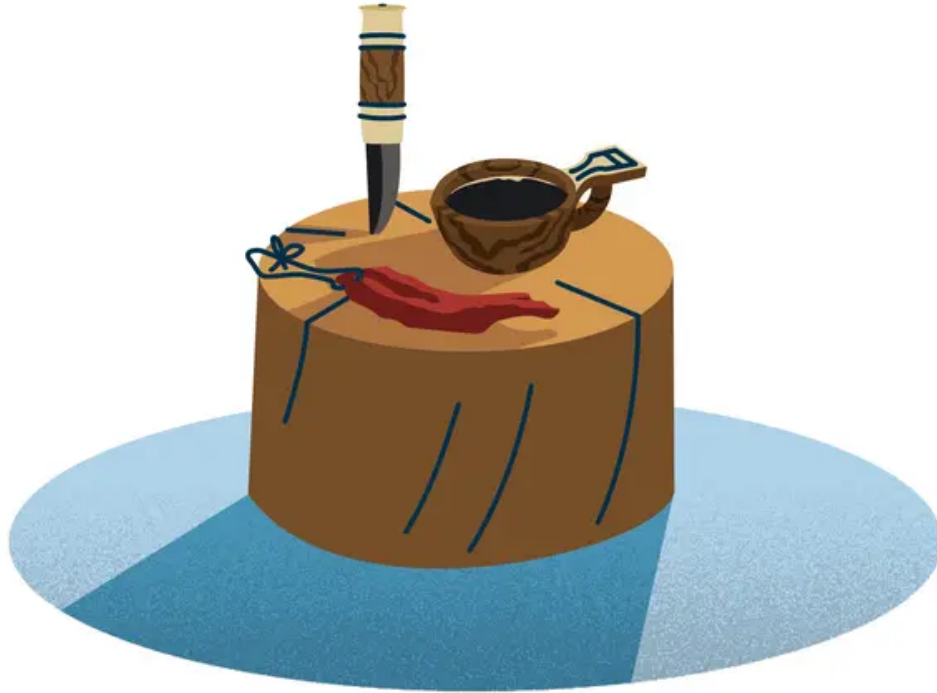
Aassâmsoojij alda aaiđij siste poccuuh iä lah mađhâšeijei várás

- Poccuid já puásuiaaiđijđ ij uážu aldaniđ puásui-iäigád lovettáá.

Ele hettii poccuid ko kuvviih

- Jis tun halijdah kuvviđ, kuvvii tuárvi kukken. Jis ellee reagist tust, tun lah liijkás alda.
- Eromâšávt droneh paldetteh poccuid.

******Luánduiäláttâs lii herkki hemâdâssáid. Ääšist mii oro uccen, pyehtih leđe stuorrâ vaiguttâsah poccuid já iäláttâsân. Kunnijât puáris já tehálii iäláttâs mii tuálá tave markkâniđ ellen. ******



Keevti vuosâsaajeest puigâ já páihálijd palvâlusâid

Sämikulttuurân kuleh ärbivuáváliih sämi-iäláttâsah já tai tááláá hárguttem häämih, meid uceslágán mađhâšemtoimâ.

Uásti ovdâsvástádâslijd já eettisávt kilelis páihálijd pyevtittâsâid já palvâlusâid

- Ovdâsvástádâslijn páihálijn uápisteijein tun uáináh eenâb já uápásmuuh kuávlu kulttuurân.

Uásti ovdâsvástádâslijd já eettisijđ, páihálijn amnâsijn rahtum mätkimuštoid já eres pyevtittâsâid

- Sámi Duodji –merkkâ täähid uástei, ete pyevtittâs lii ráhtám sämmilâš tuájár. Tot muštâl, ete pyevtittâs lii rahtum ärbivuáválijn materiaaliin já pyevtittâs vuolgâsaijeen lii ärbivuáválâš sämikulttuur, tyeji já hammim (suomâkielân, samiduodji.com), (suomâkielân, samitrademarks.com). samiduodji.com), (samitrademarks.com).
- Páiháliđ ulmui ovdâsvástádâslávt pyevtittem palvâlusah (puásui-, kuálastem-, luándumađhâšem- já mätkimuštopyevtittâsah) sehe páihálâš piämmu- já tyejikulttuur tuárjuh kuávlu eellimvuáimálâšvuodâ já páihálâškulttuur.
- ävkkín táárbu mielđ páiháliđ ulmui faallâm autosirdempalvâlusâid.

Viestâđ ovdâsvástádâslávt! Ele jyevi etiket, kuávlu asättâsâi teikkâ puorij taavij vuástâsijđ kuvviđ teikkâ gps-meerhâid sosiaallii mediast (suomâkielân) (samediggi.fi).

[Poster](#)



Tiäduh palvâlusât

Äigikyevdil

Ohtâvuodâ vâldim já macâttâs

Almolih kevttimiävtuh

Juksâmvuotâčielgiittâs

Tiätusyajičielgiittâs

Niästádâsasâttâsah

© Metsähallitus 2025